

Wanneer boycotts geboycot moeten worden

Harrie Verbon¹

Michiel Bot betoogt in *NJB* (2018/4, afl. 1, p. 19-26) dat de beperking door nationale overheden van boycotacties van Israëlische producten in strijd is met het beginsel van de vrijheid van meningsuiting en vergadering. Hij vergelijkt deze boycot, zoals bepleit door de zogenoemde BDS-beweging, met de boycotacties van Afro-Amerikaanse burgers in de jaren 1960 die gericht waren tegen raciale segregatie in de VS. Deze boycotacties werden destijds toegestaan door het Hoogerechtshof in de VS.

Hij haalt echter twee soorten boycotts door elkaar. De oproepen tot een boycot van Israël raken het buitenlandse beleid en nationale overheden, zoals de federale overheid in de VS, hebben daar een alleenrecht op. De boycotacties van de jaren 1960 waren gericht op het beleid van Amerikaanse staten. Deze staten zijn ondergeschikt aan de federale overheid en hadden en hebben geen alleenrecht op het beleid inzake burgerrechten.

Binnen iedere staat is een van de fundamentele problemen te bepalen welke taken toebehoren aan de centrale overheid en over welke taken lager geordende overheden autonoom kunnen beslissen. Zo is Nederland een gedecentraliseerde eenheidsstaat, wat betekent dat provincies en gemeenten eigen bevoegdheden hebben (autonomie), maar ook verplicht zijn mee te werken aan de

uitvoering van door hoger gezag gestelde regels (medebewind). Buitenlands beleid behoort in beginsel tot de laatste categorie, want het zou uiterst contraproductief zijn als lagere overheden daarin autonoom zouden zijn.

Een specifiek voorbeeld betreft sancties op handelsgebied die een centrale overheid kan instellen tegen een andere staat. Hier geldt dat als, ondanks de ingestelde sancties, lagere overheden toch handel zouden drijven met het door sancties getroffen land, het effect van de centrale sancties aan kracht zou inboeten. Centrale overheden zullen dergelijk ondernemend gedrag daarom zoveel mogelijk bestrijden.

Wat geldt als er een handelsboycot wordt ingesteld, geldt met evenveel kracht als er *geen* handelsboycot wordt ingesteld. Lokale overheden die direct of indirect aan een boycot meewerken, of op eigen initiatief boycotts gaan invoeren op producten uit landen waarmee de centrale overheid een vriendschappelijke band heeft, zullen de centrale overheid op hun weg vinden. Het artikel van Bot in het *NJB* geeft daarvan volop overtuigende voorbeelden. In tegenstelling tot wat Bot daarover opmerkt, is een dergelijke handelwijze dus niet in strijd met de vrijheid van meningsuiting, maar een gevolg van de unieke taak die de centrale overheid voor zichzelf opeist bij buitenlands beleid.

Het voorbeeld van de Franse

burgemeester die een boete kreeg omdat hij had opgeroepen tot een boycot van Israëlisch vruchtensap is tekenend. Deze zaak blijkt tot bij het Europees Hof van de Rechten van de Mens (EHRM) te zijn uitgevochten. Het EHRM sprak uit, in overeenstemming met het principe van medebewind, dat 'de burgemeester de bevoegdheid miste een opdracht te geven tot een boycot, omdat zo'n opdracht alleen door de centrale overheid zou kunnen worden gegeven' (geciteerd van Bot, 2018, p. 22).

Vanuit normatief standpunt is het dus te verdedigen dat de (centrale) overheid haar monopolie op buitenlands beleid handhaaft. Daarnaast is het buitenlands beleid uiteraard niet een gegeven, maar linksom of rechtsom het gevolg van de preferenties van een meerderheid van het parlement. Zo bezien is de door de BDS-beweging voorgestelde boycot ook a-democratisch.

Bot bestrijdt dat niet, maar, zo schrijft hij, 'boycots zijn vooral een protestvorm die organisatie voor sociale rechtvaardigheid van onderop mogelijk maakt (...)' (Bot, 2018, p. 26). Rechtvaardigheid is echter geen absolute grootheid, maar heeft vrijwel altijd betrekking op het afwegen van belangen. De BDS-beweging maakt een andere afweging dan de nationale overheden in westerse landen, maar denkt met Bot dat hun afweging de beste is. De claim dat een boycotactie zoals de boycot van Israëlische producten gerechtvaardigd is, is behalve a-democratisch dus ook arrogant. •

Auteur

1. Prof. dr. H.A.A. Verbon is em. hoogleraar openbare financiën aan de Universiteit van Tilburg.

Rechtvaardigheid is geen absolute grootheid, maar heeft vrijwel altijd betrekking op het afwegen van belangen